25ՐԴ ՏԱՐԻ — ԵՐԵՔՇԱԲԹԻ 3 ՄԱՅԻՍ 1894 — ԹԻՒ 800

ՏԷՐ՝ԵՒ ՏՆՕՐԷՆ
ՅՈՎՀԱՆՆԷՍ ՇԱՀՆԱԶԱՐ

ԽՄԲԱԳՐԱՏՈՒՆ
Կ. ՊՈԼԻՍ, ՂԱԼԱԹԻԱ, ԷՍԿԻ ՊԱՆՔ ՕՍՄԱՆԻ
Խմբագրութեան ուղղուած նամակ կամ այլ զրութիւն ետ չի դարձուիր

Bureaux du Journal HAÏRÉNIK
Galata, ancien local de la Banque Imp. Ott.

10 ՓԱՐԱՅ

ՀԱՅՐԵՆԻՔ
ՕՐԱԳԻՐ
ԱԶԳԱՅԻՆ, ԳՐԱԿԱՆ ԵՒ ՔԱՂԱՔԱԿԱՆ

ՌԱԺԱՆՈՐԴԱԳՐՈՒԹԻՒՆ

Պոլսոյ համար	300 Թիւ	75 ղրշ.	Մէջիտ
» »	150 »	40 »	»
Գաւառներու	300 »	100 »	»
»	150 »	50 »	»
»	75 »	25 »	»
Օտար երկիր	300 »	25	Ֆրանք
Ռուսիա	300 »	10	Ռուպլի

Թղթատարի ծախքը խմբագրութեան վրայ
[Դրամի փոխարէն փոստայի փուլ կ'ընդունուի, 115 ղրշ. փուստայի փուլը 100 ղրուշի տեղ]։

غلطه‌ده اسکی بانق عثمانیده
حیره‌نیك غزه‌تسی اداره‌سنه

10 ՓԱՐԱՅ

ԳՈՐԾԱԿՑԱԿԱՆ ԸՆԿԵՐՈՒԹԻՒՆՆԵՐԸ

Դրեթէ տասը տարի է որ Ֆրանսայի խորհրդարանն իր օրակարգին մէջ ունի գործակցական ընկերութեանց համար օրինագիծներ։ Օրէնքի հրատապ խնդիրներ, նախագրական փոփոխութիւններ, անհաստատութիւնք Ծերակոյտին եւ Ներկայացուցչական Ժողովին միջեւ արդեր եղան այդպիսի օրինագիծ մը օրէնքի կարգադրելու։ Այդ վերջապէս խնդիրը այս օրերս կարգադրուեցաւ եւ կարծուիր որ Ծերակոյտին կողմէ նոր դժուարութիւններ ծագին։

Նոր օրէնդրութեան նպատակն է որոշել կարելի է պաշտպանող ըլլալ այդ գործակցական ընկերութեանց որոնք այնքան մեծ տեղ մը կը գրաւեն ընկերական բարենորոգմանց ամէն ձեռնարկներու մէջ։ Աշխատող ժողովուրդը, աղքատիկ դասակարգը առողջապահ տներ կերակրել, աղէկ հագուեցնել, հանդերձարանէն պատսպարել, նպատակն է որ առաջին տեղ մը կը գրաւէ ազգասիրական տենչերու մէջ։ Գործակցական ընկերութիւնները առանց միւսն բեռ մը ըլլալու, առանց եւ է վնաս հասցնելու, կը նպաստեն այսպիսի տենչերը իրականութիւն ընելու։ Խումբ մը մարդիկ իրարու հետ միանալով իրենք կը հոգայթեն իրենց ուտելիքը։

Ֆրանսայի երեսփոխանական Ժողովին մէջ եղած վիճաբանութիւններէն, օրագրութեան մէջ եղած հրատարակութիւններէն կը տեսնուի թէ հասարակ ժողովուրդը, աղքատները, շատ չափաւոր կարողութեան տէր անձերը թէ՛ դրամի կողմէ կը կողոպտուին, եւ թէ՛ առողջութեան ոգմէ կը թունաւորուին մեծ ու պզտիկ խանութպաններուն ձեռքով։ Խարդախուած իւղերը, ներկուած մեղրները, ալրուած տեսակ տեսակ ապրանքները կը քշուին ու կը ջլուին խեղճ սպառողին, թէ՛ սուղ գինով, թէ՛ պակասով։ Ուշադրութիւնէ չվերցնենք որ այս բոլոր անիրաւութիւնն ու դողութիւնը կը կատարուին այնպիսի երկիրներու մէջ ուր ժողովուրդը ամէն օր թերթ կը կարդայ, քիչ շատ կրթութիւն ստացած է, դիտութեանց սկզբունքներուն տեղեակ է։ Բայց աչք-բացութիւն, դիտութիւն, դրամ անոր են խանութպանին չարագործութիւնները զսպելու։ Անոր հետ աւելորդ չընել, իր գործն իր ձեռքովը տեսնել, առ այժմ ասկէ դատարկ արդիւնաւոր միջոց չէ գտնուած անձնական շահերու պաշտպանութեան համար։

Եւրոպայի մէջ օրէ օր կ'աւելնան գործակցական ընկերութիւնները, կը զարգանան ու կը նպաստեն իրենք իրենց։ Բնականաբար խանութպանները, կարգ մը վաճառականներ եւս կը յուզուին այս կարգի հիմնարկութեանց ծաւալման դէմ, բողոքի ձայներ կը բարձրացնեն, կը յայտարարեն թէ իրենք շատ պարկեշտ մարդիկ են ու պէտք չէ որ կառավարութիւնը իրենց կործանմանը նպաստէ բացառիկ դիւրութիւններ ընծայելով գործակցական ընկերութեանց, որոնց տեսած գործին աղէկը իրենք կը տեսնեն։ Վերջապէս գիրենք կործանելը անիրաւութիւն մը կը համարին, եւ ի՞նչ պիտի ընենք կը հարցնեն։ Ասոնց պատասխան կը տրուի թէ ամէն յառաջդիմութիւն բան մը կը կործանէ եւ ամէն կործանուող ալ միշտ ապրելու միջոց մը կը գտնէ։ Երբ շոգենաւները, շոգեկառքերը հաստատուեցան, նմանօրինակ տաղտակներ լսուեցան կառքեր ու նաւեր բանեցնողներու կողմէ։

Ֆրանսայի խանութպաններուն համար մեծ հարուածն այն է որ գործակցական ընկերութիւնները ազատ պիտի ըլլան քանի մը պարտականութիւններէ որոնց ենթարկուած են սովորական առեւտուր ընողները։ Այսպէս բաթենթայի տուրք պիտի չվճարեն գործակցականները։ Այս առթիւ առաջարկներ եղան որ միայն 100 անդամ ունեցող եւ տարին առ առաւելն 2500 ոսկիի առեւտուր ընող գործակցական ընկերութիւնները ղերծ մնան այդ տուրքէն, իսկ աւելի մեծերը ենթարկուին սովորական օրէնքին։ Երեսփոխանական Ժողովը սակայն այդ ընկերութիւնները այնքան մեծ բարիք մը կը համարի ժողովրդին համար որ մինչեւ իսկ այդ կարգի մեծ հաստատութեանց ալ ամէն դիւրութիւն ընծայել կ'ուզէ զարգանալու համար։ Իրաւ է որ բաթանթի տուրք չառնելով անոնցմէ՝ երկրին եկամտայոյցը պիտի վնասէ, բայց ժողովրդին առողջապահիկ կեանքը արդեօք լուսի փոխարինութիւն մը չէ՞ ատկից առաջ եկած պակասին համար։

Մեր մէջն ալ այդ տեսակ ընկերութիւնները մեծ ծառայութիւններ պիտի մատուցանեն անոնց անդամակցողներուն։ Նախ, դրամի կողմէ, պիտի աղատին սուղ ու պակաս ապրանք գնելէ, ինչ որ ամենէն աւելի աչքի զարնող օգուտն է։ Բայց մանաւանդ, անարատ ապրանք ունենալը մեծագոյն օգուտ մընէ որուն յարգը չի գնահատուիր։ Աւելի տրուած տաղկին տեղը կուգայ, բայց խանդարուած տամնօրսին ու առողջութեան տեղը չի գար, կամ շատ դժուարաւ կրնայ քիչ մը գալ։

Հնարաւոր չէ՞ այդպիսի գործ մը ընել։ Մենք կը կարծենք թէ շատ դիւրութիւն կայ, բաւական է որ նախաձեռնութիւն ընելու ընդունակ անձեր «ինչո՞ւս պէտք է»ի գաղափարը թօթափեն, իրենց շահը եւ իրենց նմաններուն օգուտը փնտռեն։

Մեր մէջէն ան որ նախաձեռնութիւն մը ընէ գործակցական ընկերութիւն կազմելու համար, իր անունը պիտի կարենայ արձանագրուիլ մեղի նշանաւոր ծառայութիւն մատուցանողներու շարքին մէջ։

ԼԻՄ ԵՒ ԿՏՈՒՑ ԱՆԱՊԱՏԻ ԿԱԼՈՒԱԾՆԵՐԸ

Քսան օր մը կայ, Ռոտոսթոյէն լուր մը կը հրատարակէինք, որ մեզ կ'իմացնէր թէ այդ քաղաքին մէջ Լիմ եւ Կտուց անապատի պատկանող կալուածներ կան, որոնց տուրքը կը վճարուէր տարիներէ ի վեր Թաղին սնտուկէն։ Այս անկանոն գործողութիւնը մտքերու մէջ յարուցեր էր խանգխութեան մը կասկածը որ մեզ տրուած տեղեկութիւններու առջեւ պարտի՝ զ բոլորովին փարատիլ։

Վերոյիշեալ վանքերը կ'երեւի թէ կալուածներ ունին ոչ միայն Ռոտոսթոյայ եւ նաեւ Էտիրնէ, Կ. Պոլիս եւ ուրիշ տեղեր։ Ռոտոսթոյինը թերեւս ըլլայ էն աննշանը, որովհետեւ 96 տարի առաջ գետնի վրայ կառուցուած փայտաշէն սենեակներ են որոնց համար մարդ աւելի ոխառ կրնայ ըսել քան բնակարան։ Այնքան որ այդ 12 սենեակներն երբեք տարին 8-10 ոսկիէն աւելի բերած չեն։

Մեզ ներկայացուած պաշտօնական թղթերու ընթերցումով ստուգեցինք որ վանքը գործակատար կարգած էր Քիւստոր Հայպատեան անուն անձ մը որ վարեց անոնց մատակարարութիւնը մինչեւ իր մահը որ հասաւ 1875ին։ Այդ թուականին Գաբրիէլ անուն վարդապետ մը Ռոտոսթօ կուգայ, վանքի տնօրէն խորհրդին կողմէ լիազօր իշխանութեամբ, եւ գործակատար կը կարգէ քաղքին պատուաւոր վաճառականներէն մին, Յակոբ աղա Թաշճեան, որ մինչեւ այսօր այսինքն 18 տարիէ ի վեր կը վարէ այդ պաշտօնը։ Վանքը 10 տարին անգամ մը պատուիրակ մը կը զրկէ ուր որ վաղիներ ունի, եւ հաշիւ կ'առնէ գործակալներէն։ Ըստ այս սովորութեան, Յովհ. Վարդապետ Մաժակունի 1885ին Ռոտոսթօ կուգայ եւ ժամանակին առաջնորդ Ներսէս եպիսկոպոսի ներկայութեանը Թաշճեան Յակոբ աղայէն 10 տարուան հաշիւներն առնելով կուտայ իրեն ընկալագիր մը զոր կարդացինք։ Այս կալուածներու խնդրին մէջ միակ բանն որ զարմացուցած էր ամենքս այն էր թէ ի՞նչպէս եղած է որ Ռոտոսթոյի թաղային սնտուկը կը վճարէր Լիմ եւ Կտուց անապատի կալուածներուն տուրքերը։

Ստացած տեղեկութիւններնիս այս կէտին վրայ զոհացուցիչ լոյս մը կը սփռեն։

Թաղային սնտուկը կը վճարէր արդէն այս տուրքը առնուազն 24 տարիէ ի վեր։ Երբոր 1875ին Յակոբ աղա Թաշճեան գործակատար կարգուեցաւ, ինքը դատաւ վիճակ մը զոր շարունակեց, վիճակ մը որ իր պաշտօնատուութեան օրէն առաջ սկսած էր։ Թաղային սնտուկն արդէն կը վճարէր այդ տուրքը Յակոբ աղային պաշտօնէն ալ առաջ, որով արդար չէ ըսել թէ այս վերջինն էր որ թաղային սնտուկին վրայ դրած է այդ բեռը։

Կ'երեւի թէ Ռոտոսթոյի ժողովուրդն ի սկզբանէ անոր յանձնառու եղած էր վճարել իրը նուէր վանքին տուրքն որ այն ատեն մեծ բան մը ըլլալու չէր։ Այս կարծիքն անով կը հաստատուի որ թաղական խորհուրդները սովորութիւն ըրած էին մէկ գումարով մը գոցել թէ՛ Ռոտոսթոյի ազգային կալուածներուն եւ թէ այդ սենեակներու տուրքին հաշիւը, առանց ուզելու զատել այս վերջիններուն յատկացեալ քանակը միւսներուն քանակէն։ Այս զանազանութիւնը ըրաւ ներկայ թաղական խորհուրդը, շնորհիւ այն տպաւորութեան որով կառավարութիւնը կը հրաւիրէր զինքը տուրքերը վճարելու։ Նեղը ընկած խորհուրդը փարա գտնելու համար տեսակները պրպտելով կը տեսնէ թէ Ռոտոսթօ վճարեր է նաեւ Լիմ անապատի վանքին տուրքերը, եւ առանց դեռ ճշդելու թէ ի՞նչ գումար կը կազմէ վանքին իսնալիք բաժինը, կառավարութեան ցոյց կուտայ Յակոբ աղա Թաշճեանն իրրեւ միակ պարտատէր։ Տուրքի հաւաքումն այդ օրերն ստիպողական հանգամանք մը առած ըլլալուն, կառավարութիւնը կը պահանջէ Յակոբ աղայէն եւ աս ալ կը հաճի առժամապէս մինչեւ 45 ոսկի վճարել։

Յակոբ աղա հրաւիրած է արդէն վանքն որ մարդ զրկէ հաշիւներն առնելու, եւ ըստ որում կալուածներն իսնարեի վանիսեղուի դրութեամբ վաղքներ են, յայտնի է թէ ոչ մէկ ուրիշ ազգային մարմին ձեռնհաս է հաշիւ պահանջել, դրամ ստանալ եւ անդորրագիր տալ վանքին կալուածներու գործակատարներուն։

Անապատի օտարաբ շուրջը յարուցուած աղմուկէն սա բարիքը ծնաւ թէ Ռոտոսթոցիք կրնան գէթ այսուհետեւ մերժել անոնց տուրքին վճարումը։ Բայց ոչ ոք կրնայ պատասխանատու բռնել Յակոբ աղան մինչեւ ցարդ թաղին սնտուկէն եկած գումարներուն համար, որք կամովին եղած նուէրի մը կերպարանքը ունին։

ԱԼՖՈՆՍ ՏՈՏԷ

ԲԱՐԻԶ, 8 մայիս

Գրքերու եւ թուղթերու դէզով մը շատ կանոնաւորապէս խճողուած աշխատութեան սեղանին առջեւ նստած, երիտասարդի մը հետ խօսակցելու վրայ է Սաֆոֆ դղոտրիկ վիպագրը, երբ ներս կը մտնեմ սենեակէն։ Պզտիկ սիրուն սենեակ մը, բակին վրայ նայող պատուհաններուն առատ ըլլալն լայնօրէն լուսաւորուած, ժուժկալ ու ճաշակաւոր կահաւորումով մը։ Վարպետին կռնակը, մեծկակ գրադարան մը, որ ամբողջ պատը կը բռնէ, եւ անոր վերեւ, տիկին Տոտէի գլատկերը։ դիմացը գեղեցիկ քանդակազարդ պահարան մը, պըզինձէ արձանի քով մը։ պատերէն մէկուն վրայ, Իսմոն տը Կոնքու�կենդանագիրը։

Բայց նայուածքս, սենեակին մէջ սարագ յածումէ մը յետոյ, կ'երթայ սեւեռուիլ ու երկարօրէն մնալ վարպետին դէմքին վրայ։ Օ՜հ, այդ գլուխը, ա՛յնչափ անգամ իր լուսանկարներուն վրայ զմայլմամբ դիտուած, եւ որուն հիմակուան հիւանդ ու ցաւագին արտայայտութիւնն ա՛յնչափ սքանչելի փափկութեամբ մը դծած էր իրերն ու մարդերը երազի մառախուղի մէջէն ցուցընող եղական նկարիչը Լեոֆէն Քառիէր՝ իր Շան-տը-Մառսի Սալոնին ի տես դրած կենդանագրին մէջ, ի՜նչ անբաղդատելի, ի՜նչ զիրգ եւ ի՜նչ պաշտելի գեղարուեստի առարկայ։ Ծերութեան մերձեցումը, եւ զինքը տարիներէ ի վեր տառապեցնող ջլատին աւերը իր արտաքինութեան մէջ աւելի դեղեցիկ, աւելի թափանցիկ, աւելի օդային ըրած են այդ դէմքը, ատենով եռանդի, սքրամտութեան եւ շնորհի փիթիւմ մը, հիմա լրիւն ու ցուրտ դիմակ մը Ցաւի։ Շիտակ ու կանացի ճակտին վերեւ, մազերը, առատ ու երկայն ալրներով՝ որոնցմէ մէկը ճակտին գունատութեան վրայ կ'իյնայ, իրենց սեւութեան մէջ՝ որ իր փայլը սկսած է կորսնցնել՝ արծաթ թելերու ճերմակութեամբը փոշոտուած են արդէն. աչքերը, սեվ սեւ, կարճատեսի վարանոտ քթթումներով, յոգնած, երկչոտ ու խուսափուկ նայուածք մը ունին, որ տարօրինակ քաղցրութիւն մը կը տանայ երբ վաղանցուկ ժպիտ մը զոյն կը վառէ։ Այտերը, աղջկան մոմ թաւշային փափկութեամբ մը, մեղրամոմի ու դիակի պաղ դեղնութիւնն ունին. եւ երկուքի բաժնուած աղէրեկ մօրուքը որ դէմքը կ'ասարտէ, եւ ամբողջ դէմքին վրայ տարածուած հանդարտ ու քաղցր մելամաղձութիւնը, եւ այն լռիկ վիշտը զոր աչքերը կը պատմեն, այդ ամէնը, անդիմադրելի կերպով, աշխարհիկ Քրիստոսի մը գաղափարը կ'արթնցնեն, գաղափար զոր Քառիէրը շատ նրբօրէն ըստորագծած էր իր կենդանագրին մէջ։

Թարգմանելի անմատանալի ստեղծողը սիրուն անակնկալը կ'ընէ չհարցնելու, ուրիշներուն պէս, թէ հայերէնը չինարէնէ՞ն կը սերի. ընդհակառակն, հայերէնի եւ հայերու վրայ պզտիկ ծանութիւն մը ունեցողի պէս,

—Կարծեմ, կ'ըսէ, ձեր լեզուն Կոստանդնուպոլսոյ ամենէն գրական լեզուներէն մէկն է։

Քանի մը տեղեկութիւններ կուտամ մեր լեզուին եւ մեր արդի գրականութեան վրայ, եւ կ'անցնիմ իսկոյն հարցընելու թէ ի՞նչ նոր գործով կը զբաղի հիմա։

Ձեռքս շարժումով մը ձեռքը բռնած թուղթը կը ճմրթիկ, անհանդիստ եւ ինքիրմէ դժգոհ նայուածք մը կը նետէ, եւ կարուկ բառերով կը պատասխանէ.

—Ձեռքս վէպ մը ունիմ, զոր աւարտելու վրայ եմ. ուսումնասիրութիւն մըն է նախանձի զգացումին։

Քիչ մը կը լռէ, եւ յետոյ կը յարէ.

—Հիմակուան երիտասարդները Սէրը չեն սիրեր կոր. ա՛լ կարելի չէ սիրոյ վրայ գրել, տափակ ու սովորական կը գտնեն կոր ատիկա. ուրիշ նիւթեր գտնելու է։

Ու կը շեշտէ.

—Նախանձը աղուոր նիւթ մըն է։ Զարհուրելի՛ զգացում մըն է նախանձը։

Չհարցուցի, — եւ չէի կրնար,— թէ սիրահարի՞ նախանձին վրայ էր խնդիրը թէ չէ գրագէտի նախանձին։ Տոտէ այն գրագէտներէն եղած է, որոնք ամենէն փայլուն սկզբնաւորութիւնն ունենալէ եւ ապա ամենէն անամպ փառքը վայելելէ յետոյ, արհամարհանքի եւ ցրտութեան մէջ կը տեսնեն այսօր իրենց ասպարէզին սաւարտիլը. իր վէպերն ու նորավէպերը, որոնք խորին փիլիսոփայութենէ մը կամ կեանքի հզօր ըմբռնումէ մը զուրկ, դիտողութեան եւ պատմուածքի սիրուն յատկութիւններով միայն կ'արժեն, իրապաշտութեան տաք օրերուն ամենուն հիացումը գրաւելէ յետոյ, այսօր անբաւական կը թուին գոհացնելու գաղափարի եւ խորհուրդի հետամուտ նոր սերունդը իրենց գողտրիկ պարապութեամբ, զոր աւելի կը շեշտէ իր վերջին գործերուն իրական տկարութիւնը։ Դեռ վերջերս, Պէռնառ Լազառ, արդի ամենէն ուժով երիտասարդ գրողներէն մէկը, Տոտէի վրայ պզտիկ ուսումնասիրութեան մը մէջ, ծայրայեղ անգթութեամբ մը դատելով զայն, կը յայտարարէր թէ Տոտէ «բան մը չէ եղած»։ Եւ ասիկա կարծիքն է գրեթէ բոլոր նորերուն, որոնք Սաֆոֆն զատ վիպասանին ամբողջ գործը դատարկ կը գտնեն։ Այս արհամարհանքը որուն մէջ ինկած է Տոտէ, զինքը շատ կը տառապեցնէ, եւ իր հիւանդութեան չարչարանքներուն միացնելով հոգեկան աւելի կծու տանջանքներ, ամենէն տխուր կեանքի վերջերէն մէկը կ'ընէ այդ գրագէտին կեանքի վերջը։

Եւ իր վրայ յատակօրէն կարդացի այդ տրտմութիւնը, իր անսեւեռ նայուածքին, իր սիրտնեղ շարժումներուն եւ իր խուսափողական պատասխաններուն մէջ։ Իր գործին վրայ խօսած ատեն, չունի հաստատ շեշտը անոնց որոնք հաւատքն եւ համոզումն ունին իրենց գրածին։ Իր ձայնը, իր բառերը, իր ձեւերը անվստահութիւն ու կասկած կը բուրեն, ան-

վըստահութիւն ինք իր վրայ, կասկածզինքը մտիկ ընողէն։

Ցայտնի է որ այլ եւս գրականութիւնը իրեն համար իր մտքին մէջ բուսնող ծաղիկներուն ոչատ ու գեղեցիկ բողբոջումը տեսնելու գերագոյն հաճոյքը չէ, այլ չյաջողելու վախին տակ անընստոյդ եւ խարխափող ճիգ մը Իտալիոյ հասնելու։ եւ այս պայմաններուն մէջ, գրականութիւնը տառապանք մըն է։

—Նորէն թատրերգութիւն գրելու մտադի՞ր էք, կը հարցնեմ։

—Չէ, կ'ըսէ յոգնած ձեւով մը. օ՛, շատ ճանձրանալի, շատ երկայն բան է։ Փորձերը, ներկայացման հոգերը, տղայական եւ ճանձրանալի բան է. ա՛լ ուժ չունիմ ատոնցմով խաղալու։

Քիչ մը լռութենէ յետոյ, յանկարծ իր մօտ նստող երիտասարդին կը դառնայ եւ,

—Կոնքուռի օրագիրը կը կարդա՞ք կոր, կը հարցնէ։

Էfo տը Բատիին մէջ երկու շաբաթէ ի վեր սկսած է հրատարակուիլ Կոնքուռի օրագրին վերջին մասը, որ անհաւատալի կերպով տկար է, ուր ամենէն աննշան, ամենէն ընտանեկան մանրամասնութիւնները երկարօրէն նշանակուած են, եւ ուր Տոտէի անունը խիստ շատ անգամ յիշուած է, Տոտէն ծաղրելի ընելու ատիճան։

Երիտասարդը կը վարանի պատասխանելու։

Վարպետը կը սպնդէ։

—Անկեղծօրէն, ըսէք կարծիքնիդ, կ'աղաչեմ։

—Քիչ մը ծեր կնկան շաղփաղփանքի կը նմանի կոր։

—Շատ ճիշդ է, կը յարէ Տոտէ։ Օրագրին առջի երեք հատորները աքանչելի էին. բայց քանի մը տարիէ ի վեր խեղճ մարդը իր ծերութիւնը շատ կը զգացնէ կոր. հիմա հրատարակածը անընթեռնելի է պարզապէս. չեմ գիտեր ինչպէս ըսեմ իրեն որ իմ վրաս այդ մտերմական, տղայական տեղեկութիւնները դադրեցնէ. կը վախնամ վինքը վշտացնելու. ծեր է մարդը. եօթանասուն երկու տարեկա՛ն։

—Բայց ատիկա պատճա՞ռ մըն է, կ'ըսէ երիտասարդը, որ մարդ ըրածը չգիտնայ, բոլոր ծերերը ցնդածներ չեն։

—Ես կը կարծեմ որ, կը պատասխանէ Տոտէ, առասպել մըն է թէ մարդ ծերութեան մէջ կրնայ իր ուժերուն տակը պահել։

—Բայց Վէռտի՞ն, դիտել կուտայ երիտասարդը։

—Օ՛, կ'ըսէ Տոտէ, շատ չեմ հաւատար որ անկեղծ ըլլան իր վերջին գործերը այդչափ ծայրայեղորէն գովողները. ութսունէն ետքը մարդ հրաշակերտ չի կրնար արտադրել. թերեւս հայհոյիչ մը նկատէք զիս, բայց ես իտալացի Վէռտին, Թրուխադորէի Վէռտին աւելի կը սիրեմ քան գերմանացած Վէռտին։ Արդէն իտալացի երաժիշտները, հակառակ հիմակուան ընդհանուր կարծիքին, ես կը սիրեմ միշտ, Պէլլինին մանաւանդ։

Եւ անմիջապէս կ'աւելցնէ.

—Սակայն Վակնէրին վրայ ալ շատ կը հիանամ։

Եւ այս ամէնը բան ատենն ալ ունի միշտ իր անվստահ շեշտը, իր կասկածոտ ձեւը, որպէս թէ վախնար որ մէկը իր յայտնած կարծիքը քննադատելու պատրաստ ըլլար։

Երաժշտութենէն նկարչութիւն քայլ մը կայ. եւ խօսակցութիւնը հոն կ'անցնի անզգալաբար։

—Ո՞րն է ձեր նախասիրած վարպետը, կը հարցնեմ։

—Իրաւ որ, կ'ըսէ երկայն վարանումով մը, ի՛նչ գիտնամ. ես գեղեցկագէտ մը չեմ. օրուան ու տեղին համեմատ է. Նկարիչ կայ որ իր երկրին մէջ կը սիրէ մարդ. Հոլբայնը, օրինակի համար, զոր կը հանդիսամ իր երկրին բարքերուն, կարասիներուն, տիպարներուն մէջ, բայց զոր հոս, տունս, երեք օր պիտի չկրնայի պատէն կախել։

Խօսքը տպաւորական նկարիչներուն վրայ կուգայ, եւ Տոտէ, իր վարանումովը միշտ, կ'ըսէ.

—Կան անոնց մէջ որ տաղանդ ունին։ Մանէն շատ տաղանդ ունէր։ Լոյսի զգացումը անիկա բերաւ։ Բայց անոր քով ալ ուսումնասիրութիւնը կը պակսի, «ուղղագրութիւնը», ինչպէս կ'ըսեն։

Եւ այս չափաւոր գովեստը կ'ընէ հետեւեալ օրն իսկ Մանէի գործերուն ցուցահանդէսին, որ ամենամեծ հիացում կը զրաւէ կոր եւ որուն առթիւ Կիւսդաւ Ժէֆռուա Մանէն հռչակեց ամենէն անվարդոյն, ամենէն հանճարեղ եւ ամենէն ճշմարտապէս Ֆրանսացի նկարիչներէն մէկը։

Քանի որ խօսքը այժմէութեանց վրայ է, բնական է որ Իպսէն իր կարգն ունենայ։

—Ի՞նչ կը խորհիք, կը հարցնեմ, Իպսէնական շարժումին վրայ։

—Որոշ բան մը չեմ խորհիր, կ'ըսէ, տարտամ բառեր փնտռելով։ Իպսէն տաղանդ ունեցող մարդ մըն է. իր գործերուն մէջ աղուոր մասեր կան. բայց չեմ կարծեր որ Իպսէնականութիւն մը, Իպսէնական շարժում մը ըլլայ. բառը քիչ մը խոշոր է։

Նորվեկիացի հսկային վրայ այս տրժդոյն կարծիքը կը զարմացնէ զիս, Տոտէի կողմէն մանաւանդ որ անոր Ուռուական՝ Նմանողն եղած է իր Խոչընդոտին մէջ, անոր խորին ու ահաւոր գործէն չափազանց յատակ դողորիկ ստանալ մը միայն հանելով։

—Բայց, կ'աւելցնեմ, անշուշտ անիրաւ կը դտնէք Սառէն որ բոլորովին կ'ուրանայ Իպսէնի արժէքը։

—Օ՛հ, կ'ըսէ, այս անգամ հաստատ ձայնով մը, Սառէն բան չի հասկնար. ատ մարդը եռ եռ երթալու տարփանքը ունի։ Սառէ՛ն, ո՛հ, գարշելի է պարզապէս։

Եւ ատիկա միակ կարծիքն է զոր վստահութեամբ եւ զօրութեամբ կը յայտնէ Սաֆոի հեղինակը։

Նոր հիւր մը կը մտնէ այս միջոցին։

Հարաւցի մըն է, Տոտէի հայրենակիցներէն մէկը որ դաւառէն կուգայ։ Եւ յանկարծ աչքդ մը կը ստանայ հիւանդ գրագէտը. իր երկրին մարդուն տեսքը խանդի կայծ մը կը գնէ իր աչքերուն մէջ. սկրով կը սեղմէ անոր ձեռքը, եւ հարցումներ կը տեղայ.

—Ի՞նչ կ'ընեն կոր երկիրը, ազի՞կ են. պլտիկ Թէոտոր մեծցա՞ւ։

Սիրուն չէ՞ այս անակնկալը. հարաւցին որ գրագէտին մէջէն գուրս կ'ելլէ, միշտ անեղծ եւ անջինջ. եւ անոր հետ խօսած ատեն կը դիտեմ որ նոյն իսկ իր արտասանութիւնը հարաւցի շեշտը կ'առնէ։

Մարդը տեղեկութիւններ կուտայ.

—Թէոտոռը մեծցաւ. Ալճերիա է հիմայ, զինուորութիւն կ'ընէ կոր։

Տոտէ կը վառուի հետաքրքրութեամբ. ու վայրկեան մը կը տեսնեմ խօսակցող Տոտէն, որ արդարեւ զմայլելի է, եւ զոր գնահատած են իր ըսելիք ժամանակակիցները. թեթեւ, սրամիտ, գողտրիկ բան մըն է իր խօսակցութիւնը, գրուած վիպակի կատարելութեամբ պզտիկ միջադէպներով համեմուած, դէմքի սիրուն խաղերով ստորագծուած, ամենէն քաղցր ու կակուղ ձայնով՝ ուր տրտմութիւնը հրապոյր մը տալի դրած է։

Երեք բառով միջադէպ մը կը գծէ զմայլելի համեղութեամբ մը, իր Ալճերիոյ յիշատակներէն մէկն է. կը պատմէ թէ ի՛նչպէս Ալճերիա, կէս գիշերին, ամենքը քնացած ատեն իսկ, բանակին մէջ, յանցաւորները կը դատեն, եւ երբ մէկը մահուան դատապարտուի, կ'երթան մշտել զինքը, քունէն արթնցնել, եւ պրռալ ականջն ի վար. «Դատապարտուեցար»։

—Մարդը մէկ աչքը կը բանայ, քանի մը բառ կը մրմռայ, մէկալ կողմը կը դառնայ ու կը քնանայ նորէն։

Բայց այս աշխոյժը, զոր նորեկը բերած է վարպետին վրայ, երկայն չի տեւեր։ Դուրսը, դարձեալ հրաշալի օդ մը կայ, պայծառ, լուսաւէտ, վճիտ։

—Օդը զմայլելի է այսօր, կ'ըսէ նորեկը, որ տարուօք մարդ մը է. ասանկ օդերուն է որ մարդ իր քսան տարեկան հասակը կը փնտռէ։

Անհունապէս մելամաղձիկ ժպիտ մը կ'ունենայ Տոտէ, ժպիտ մը որ իսկոյն կը մարի իր դէմքին անփայլ ժգունութեան մէջ, գլուխը թիկնաթոռին յենարանին կը կրթնցնէ, եւ ճեղ ճերմակ ու դողդղացող մատներովը թուղթ մը ճմրթկելով,

—Օ՛հ, ես հիմա եւ ոչ իսկ այդ փափաքը ունիմ, կը մրմռայ, ա՛լ ըմբնցա՛յ. իղձ, խանդ, երազ, բան մը չը մնաց վրաս. ու ուժասպառ եմ, ուժասպո՛ռ։

Սրտի սեղմում մը կը զգամ իրմէ հրաժեշտ առած ատենս. եւ երկայն ատեն, իրմէ բամնուելէս յետոյ, այդ դալկահար դէմքին եւ այդ վարանոտ մտածումին թաղծագին տպաւորութեան տակ, հոգեվարք մեծութիւններուն սուգը կը զգամ հոգիս մէջ, ոսպէս թէ ինկած չաստուածի մը հետ տեսակցած ըլլայի։

ԱՐՇԱԿ ՉՕՊԱՆԵԱՆ

Արտաքին լուրեր

ԱՆԳԼԻԱ

Ելմտացոյցի երկրորդ ընթերցումէն առաջ եւրոպական թերթերը կը կարծէին որ ԷԹԷ նախարարութիւնը 10-15 ձայնի մեծամասնութիւն ունենայ, պիտի պարտաւորի հրաժարիլ։ Սակայն մինչեւ հիմայ հրաժարականի լուր չստացուեցաւ։ Լորտ Ռոզպէրի նախապէս յայտարարած է որ եթէ մինչեւ իսկ 2 ձայնի մեծամասնութիւն ունենայ, դարձեալ պիտի շարունակէ կռուիլ։

ՖՐԱՆՍԱ

Ֆրանսայի ծերակոյտին մէջ անցած շաբթու յուզուեցաւ խնդիր մը որ կարեւորութիւն ունի մասնաւորապէս ուսանողներուն համար։

Նոր կանոնագրի մը համաձայն որ գործադրութեան պիտի մտնէ յառաջիկայ նոյեմբեր 1էն, բժշկութեան ուսանող աշակերտները համալսարանին դասերուն հետեւելէ առաջ պարտաւոր պիտի ըլլան տարի մը աշակերտել գիտութեանց Համալսարանի մը. մէկ տարի պիտի հետեւին բնագիտութեան, տարրաբուծութեան ու բնական պատմութեան դասերուն, այնուհետեւ քննութիւն պիտի անցնեն թէ ընդունա՞կ են բժշկական ուսումներու հետեւելու։ Ցաջող քննութիւն մը ներելի պիտի ընէ աշակերտին մտնել բժշկութեան վարժարանը։ Այս նոր կանոնագրին համեմատ փոխանակ չորսի բժշկութեան ուսանողները հինգ տարիէն պիտի կարենան իրենց վկայականը ստանալ, մէկ տարի Գիտութեանց Համալսարանին եւ չորս տարի Բժշկութեան Համալսարանին համար։ Իսկ այս նոր աշխատութեան փոխարէն աշակերտներէն պիտի չպահանջուի գիտութեանց պակասորի սեղմեալ ատիճանը։

Ծերակոյտին մէջ առաջարկներ եղան բժիշկներու կողմէ, որ այս նոր կանոնագրութիւնը չգործադրուի եւ նախկին դրութիւնը շարունակուի։ Կրթական նախարարը պատասխանեց թէ քննադատեալ կանոնագրին նպատակն է բարձրացնել բժիշկներու գիտութեանց մակարդակը. այդ կանոնագրին գործադրութեամբը բժշկութիւնը դրական գիտութեան վիճակէն պիտի անցնի փորձառական գիտութեան վիճակին։ Բժշկութեան ուսանողները այսուհետեւ երբ համալսարան մտնեն՝ ամբարած պիտի ըլլան բնական գիտութեանց այնպիսի պաշար մը որուն շնորհիւ պիտի կարենան շատ օգտուիլ այդ գիտութիւնները բժշկութեան մէջ գործադրելու համար տրուած դասերէն։

Ծերակոյտը 45ի դէմ 185 քուէով համաձայնեցաւ կրթական նախարարին առաջարկութեան, որով անփոփոխ պիտի մնայ նոր կանոնագիրը։

ՅՈՒՆԱՍՏԱՆ

Յունաստան միշտ անձկութեան մէջ է երկրաշարժի ցնցումներուն պատճառաւ որք կը յաջորդեն իրարու. միայն մէկ օրուան մէջ 350 ցնցում տեղի ունեցեր է։

Ագրանդի քաղաքը եւ շրջակայ գիւղերը ամենէն աւելի դրեթէ կործանած են. 3,000 տունէն հազիւ 3-400 հատ մնացած է, անոնք ալ բոլորովին ճեղքուած։ Քանի մը հարիւր մեռեալ եւ 1,000էն աւելի վիրաւորեալներ կան։

Կառավարութիւնը վրան, ուտելիք կը զրկէ, ինչպէս նաեւ վրանի տարաներ չինելու նիւթերը. հասարակութիւնն ալ առատաձեռնութեամբ կ'օգնէ վնասուածներուն։

Խեղճ Յունաստանի համար տնտեսական տագնապներուն մէջ այս երկրաշարժը աղէտներու լրումն էր։

ՏԱՍԸ ՀԱԶԱՐ ԶՈՀ

Հարաւային Ամերիկայի մէջ, ի Վէնէզուէլա, ահռելի երկրաշարժ մը պատահելով ապրիլ 28ին, Մէրիտա քաղաքը եւ ուրիշ մէկ քանի տեղեր կ... ծաներ են։ Կ'ըսուի թէ զոհերուն թիւ... 10,000ի կը մօտենայ։

ԶԱՆԱԶԱՆ ԼՈՒՐԵՐ

Ալիս իշխանուհին. Ռուսիոյ գահաժառանգին նշանածին ազգականական խնամիական կապերուն վրայ շատ խօսուի. ահա քանի մը տեղեկութիւններ։ Իշխանուհին մայրն է Վիկթորիա թագուհիին երկրորդ աղջիկը, Ալիս իշխանուհին որ Հէսի մեծ դքսին հետ մուսնացաւ եւ 1878ին մեռաւ։ Հանգուցեալին չորս աղջիկ զաւակները զեռեղուած են հետեւեալ կերպով։ Մէկը Վիկթորիա իշխանուհին 1884ին կարգուեցաւ Պրանդենպուրգի Լուի իշխանին, միւսը Էլիզաբեթ իշխանուհին ամուսնացած է Զարին եղբօրը Սէրկէյ մեծ-դուքսին հետ, մի քոյրը Իրէն իշխանուհին Գերմանիոյ կայսեր եղբօր՝ Հայնրիհ իշխանին կնոջ է, իսկ կրտսերն ալ Նշանուեցաւ Ռուսիոյ գահաժառանգին։

—Գերմանացի հակասեմական գրող մը, Պ. Բլաք, որ վերջերս լրագրական դատի մը համար դատապարտուեցաւ, հիմա դատ կը բանայ ելմտական նախարար Պ. Միքելի դէմ, ամբաստանելով զայն թէ իրեն դէմ սուտ վկայութիւն տուած է եւ ինքն ալ այդ պատճառաւ դատապարտուած է։

ՕՐՈՒԱՆ ՀԵՌԱԳԻՐՆԵՐ

Հռոմ, 13 մայիս։

Ելմտացոյցին վիճարանութեանը ատենին Պ. Քրիսպի երեսփոխանական ընդվզին մէջ յայտարարեց թէ պատերազմական ծախքերէն նոր զեղչումներ ընելը պիտի վնասէ երկրին պաշտպանական կազմակերպութեանը։ Բոլոր ազգերը խաղաղութեան փափաքող են, բայց ոչ ոք անոնցմէ կ'ուզէ պակսեցնել սպառազինութիւնները։ Ժողովը կատողութեան առնելով նախարարին պետին յայտարարութիւնները անցաւ պատերազմական ելմտացոյցին յօդուածներուն քննութեանը։

Վիեննա, 13 մայիս։

Հունգարիոյ նախարարապետ Պ. Վեքերլի ընդունուեցաւ կայսրէն եւ երկարաւոր տեսակցութիւն մը ունեցաւ։ Նախարարապետը գիշերը վերադարձաւ Բէյթա։

Լոնտոնի, 10 մայիս։

Կապարէա անգլիական մարտանաւը այսօր Բուլոնիֆէրի հասած պահուն ենթարկուեցաւ վոխադարձ կ'ողջունի։ Ներքնական նաւարաժինը, պատճառ չհասկցուած դիպուածով մը արիւնի տեղի ունեցաւ. թնդանօթակիրներու մէջ զիչ մը մեռաւ եւ նաւագի մըն ալ թեթեւ։

Բեռլին, 12 մայիս։

Ապրիլի մէջ ցանքերու վիճակին մասին հրատարակուած տեղեկագիրը կ'ըսէ թէ մինչեւ ապրիլ 13 եղանակը ամէն տեղ ցուրտ էր, եւ ձիւն ու շերտային սառնամանիք պակաս չէին, ուշացուց ցանքերուն հասունացումը։ Բայց ապրիլ 13էն ի վեր եղանակը ամէն կողմ նպաստաւոր է։ Արեւմտեան եւ Հարաւային մասերուն մէջ տաք անձրեւներ տեղացին առատօրէն, բայց ընդհանրապէս հունձքերը քիչ շատ վնասուած են։

ԹԵՐԹՕՆ ՀԱՅՐԵՆԻՔԻ (54)

ԺԻՒԼ ՄԱՌԻ

ՉԱՒԱԿԸ

ՄԱՍՆ ԱՌԱՋԻՆ

ԵՆԹԱՍՊԱՅ ԺԱՌԸ

ԳԼ.

Եւ ձեռքի տարտամ շարժումով մը կարծես իր շուրջը նեցուկ մը, պաշտպան մը փնտռեց նման այն կնոջ, որ կ'ինայ կամ կը խեղդուի եւ զոր ջուրերը կը քշեն կը տանին։

Բայց ձեռքը վար ինկաւ։

Իր շուրջը դատարկութիւն, տխրկու դատարկութիւն կար միայն։ Ո՞վ պիտի պաշտպանէր զինքը։ Ոչ ոք։ Իր անձկութեանը մէջ որո՞ւ պիտի կրնար վստահիլ։ Որմէ՞ կրնար խորհուրդ հարցնել...։ Այն ատեն ի՞նչպէս պիտի ճարէր։ Պիտի ատիպտէր տուա խոսիլ...։ Պիտի ատէր՝ երբ Բաթօշ նորէն դարձ... անդադար պիտի ատէր, վասն զի կը հասկնար որ անոր դիմումներն անվերջանալի պիտի ըլլային։

—Կորսուեցա՛յ, կորսուեցա՛յ, կ'ըսէր ինքնիրեն։

Նոյն շաբթուն շատ դժուարութեամբ կրցաւ այն զումարը ձեռք ձգել։ Ժորժ տը Շըվալրնիի ըսաւ թէ շատոնց ի վեր իր դերձակուհիին հաշիւը վճարած չէր. թէ Բէ վաղցի դոհարավաճառներէն մէկուն քով ոգտանեցեայ փեռուբ մը տեսեր ու շատ հաւներ էր. թէ կ'ուզէր քանի մը հազար ֆրանք տալ բարեգործական նոր հաստատութեան մը։ Վերջապէս 50000 ֆրանքը առաւ։ Առաջին քայլն էր այս իր կրելիք չարչարանքներուն...։ Ատակը Բաթօշի տուաւ։

Բայց կը զգար որ այն զաղիր արարածը շուտով պիտի դար նորէն։

Չէր կրնար մերժել։ Անոր պահանջումներն ի՞նչ որ ալ ըլլային, ստիպուած էր գոհացում տալ։ Պէտք էր որ ամէն բանի զլուխ ծռէր։

Այն ատեն իր կեանքը բոլորովին փոխուեցաւ։

Սկսաւ արագ զարդի սէր ձգել։ Ամբողջեց Ժորժէն որ իրեն քիչ մը աւելի ատակ տայ։ Ամէն օր նոր նոր քմահաճութիւններ կ'ունենար։ Ժորժ կը վճարէր՝ առանց հաշուելու։ Սկիզբները մանաւանդ անուշ անուշ խնդաց կնոջը վրայ։

—Ամէն ատեն կ'ըսէի քեզ որ պէտք եղածին չափ ատակ չես ծախսեր, կ'ըսէր...։ Ո՛ւշադ կիներ կան, որ բոլորովին ասոր հակառակը կ'ընեն...։

Բաթօշ ինքնիրմէն գոհ էր։ Ամէն բան ուզածին պէս կ'երթար։ Հիմայ բոլորովին հանդարտ ըլլալու եւ չվախնալու համար այն փորձանքներէն, որոնց կը ենթարկուի՝ եթէ խարէութիւնը երեւան ելլէր, կը մնար ժաքի ու տիկին տը Շըվալրնիի միջեւ նոր սկսող մտերմութիւնը խզել։

Ուստի ատանց ժամանակ կորսնցնելու ատար աշխատեցաւ։

Հիմա շատ աւելի մտքուր էր։ Սեւ թիկնոց մը, բաճկոն մը եւ տարտամ մը, տասներկու շալիկ ու ճերմակ փողոտաներ չունէր տուեր էր։

Կերպարանքն առաջուան չափ գարշելի չէր, թէեւ միշտ կը պահէր Բարիզի ազազատակներուն վրայ ամենատարտ շան մը վնասող մարդու մը կասկածելի դրոշմը։

Մարժօլէնի տունը պատահեր էր ժաքի։

Ամէն ոք Շըվալրնիներուն հետ գանուեր էր Նորթիկին սրահին մէջ։

Եւ լսեր էր որ գնդապետը երիտասարդ յիսնապետին Թոնքինի մէջ ըրած քաջագործութեանց վրայ խօսելով՝ իր գովեստներուն մէջ միայն մէկ բարեկամական յանդիմանութիւն մը կ'ընէր։

—Իմացայ որ, կ'ըսէր գնդապետը, ժաք խաղը կը սիրէ։ Հանոյի մէջ ընկերներուն հետ ատակով թուղթ կը խաղար։ Այս մասին դիտողութիւն ըրի իրեն։ Չեմ կարծեր որ անկէ վերջը նորէն խաղցած ըլլայ։

—Ոչ, գնդապետ, անկից ի վեր ձեռքս թուղթ առած չեմ, բաւ ժաք անկեղծարար։

—Եւ ալ չպիտի խաղաք, անանկ չէ՞։

—Կը խոստանամ։

—Կեանքիս մէջ քանի՛ քանի՛ ապաներ տեսեր եմ, որք այս մոլութեան պատճառաւ եռ մնացին...։ Շատ օրինակներ կրնամ ցոյց տալ ձեզ... նոյն իսկ ամենէն ուսեալներուն, ամենէն քաջերուն, ամենէն խելացիներուն մէջ...

Բաթօշ մտիկ կ'ընէր եւ կը մտածէր օգտիլ ատկէ։

—Մէյ մը խմողը նորէն կը խմէ, կ'ըսէր ինքնիրեն...։ Մէյ մը խաղացողը նորէն կը խաղայ։

Ժաք չէր ճանչնար Բարիզը, զոր երբեք չէր տեսած։

Մեծ քաղաքը կը հրապուրէր ուրիշներ զինքը։ Աւելի ազատ ըլլալու համար՝ քաղաքային հոգատարներու դուրս կ'ելլէր եւ եռուն առատ մինչեւ իրիկուն ըստ դիպաց կը թափառէր ատոնց անոնց։ Երբեմն Պէրնարի հետ դուրս կ'ելլէր, երբեմն Սէլվարի եղբօրը հետ եւ երբեմն իսկ Բարոնի հետ, որ կատարեալ հաճոյակատարութեամբ ինքզինքն անոր տրամադրութեան տակ դրած էր՝ ուր որ ուզէր տանիլ երթալու համար։

Ենթասպան Բաթօշը շատ չէր պիտիանար ընդհակառակն տեսակ մը հակակրութիւն կը զգար անոր նկատմամբ։ Բաթօշ միւսներուն տպաւորութիւնը կը տանի մարդու վրայ։

Սակայն տեսնելով որ Մարժօլէնի հետ մտերմութեան մէջ է եւ գիտնար որ նորատի աղջիկն անոր միջոցաւն է որ խանութը գնելէր նպաստաւոր պայմաններով, չէր խօսեր։

Բաթօշ ալ ամէն տեսակ հոգատարութիւն ցոյց կուտար ժաքի նկատմամբ։

Կեղ'ելու տրտնջատին մէջ վարպետ այս անանման դերասանը բոլորովին բան

ԴԷՍ ՈՒ ԴԷՆ

Յոբելեան մը. Մակտէպուրկի դահլիճը, Ռայնտէլ, անցած չորեքշաբթի օր դրծադրեց Ժան եւ Սըվէրին Քոզիոլէք զոյգերու դէմ տրուած մահուան եղեռնքներու դէմ տրուած մահուան վճիռը։ Այդ օրը Մակտէպուրկի դահլիճը 100երորդ գլուխն էր որ վար կը ձգէր։

Այդ դահլիճը մօտերս Շթէլթին սիտի երթայ սկսելու համար գլխատումներու երկրորդ յարելեան մըն ալ։ Իր նորյաճախորդն է Նէմեցէն կոչկակար մը Օթթօ Ֆրանց անունով, որ երկու անգամ մահուան դատապարտուած է. անգամ մը կինը մեռցուցած ըլլալուն համար, երկրորդ անգամ մըն ալ վեց ամսուան աղջիկը սպաննած ըլլալուն համար։

—Շահաւոր արկած. Կրացի մօտերը քարայրի մը մէջ ջուրերէն բանտարկուած յետոյ ազատող անձաւախոյզ — զբօսաշրջիկները լսելի պիտի փոխարինեն իրենց գլխուն եկածը։ Վիեննայի Թարոնի մը անօրէնին հետ պայմանագրութիւն կնքեր են՝ կարգ մը ցուցադրութեանց համար։ Կ'երեւի թէ աղէկ ասպ պիտի չահին։ — Այս առթիւ կ'ըսուի թէ Աւստրիոյ կառավարութիւնը որոշած է լուծել քարայրներ խուզարկել ընկերութիւնները։

«ՄԱՅՐԵՆԻ ԼԵԶՈՒ»

Գրախօսառ Պօղոս էֆէնտի Պալենց հետեւեալ բացատրական նամակը ղրկած է մեզ հրատարակութեան խնդրանքով։

Տաւերֆ Մայրենի Լեզուի հրատարակութեանս նկատմամբ այս օրերս կարգ մը յօդուածներ երեւցան ինձ դէմ լուրագրոց մէջ։ Կուգամ միանգամ ընդ միշտ պատասխանել անոնց, որպէս զի մի՛ գուցէ հասարակութիւնը իմ լռութիւնս խոստովանութիւն մը համարի բոլոր այն չարեաց որք վերագրուած են ինձ։

Ինձ դէմ եղած ամբաստանութիւնք գլխաւորապէս երեք կէտերու վրայ են.

1. Անունի նմանութիւն Միաց. Ընկեր. Մայրենի Լեզուին հետ։

2. Պարունակութեան նոյնութիւն։

3. Իմ կողմէս դրամական պահանջում։

Արդ,

1. Տաւերֆ Մայրենի Լեզուի անունը ես չհնարեցի. Գալաֆեան դրատունը դեռ ես 1892ին գնեցի, 1884էն, այսինքն տասը տարիէ ի վեր կը հրատարակեր նոյն անուամբ դասագրքերու շարք մը։

2. Գալով պարունակութեան նոյնութեանը, այդ առարկութիւնը գլխաւորապէս Ա. տարւոյ համար է միայն, քանի որ Բ. մանաւանդ Գ. տարին ամենափոքր նմանութիւն մ'իսկ չունի Միաց. Ընկ. գործին հետ, որ չորս տարիներու բաժնուած է, մինչդեռ Տաւերֆ Մայրենի Լեզուին երեք տարւոյ բաժնուած է միայն։ Տղայոց համար չինուած ընթերցանութեան բոլոր դասագրոց մէջ գտնուած մանրամասներն, ոտանաւորները սովորաբար ուրիշ բան չեն, բայց եթէ հաւաքածոյներ կարգ մը մանկական գրքերէ, երգարաններէ եւ այլն։ Եւ ոչ ապաքէն Տ. Ղեւոնդեանց ինքն իսկ իր ոտանաւորներն եւ այլն, հաւաքած է մանկէն ազգէն արդէն. եւ այս այսպէս 3՝ միթէ ամէն լեզուի մէջ։

3. Գալով դրամական պահանջման խնդրոյն, 1893ի վերջերը Տաւերֆ Մայրենի Լեզուի տպագրութիւնը սպառած լինելով՝ նոր տպագրութեան ձեռնարկելու կը պատրաստուէի, Միաց. Ընկեր. Տնօրէնը զիս նամակաւ ընկերութեան գրասենեակն հրաւիրելով խնդրեց որ այս գաղափարներէս հրաժարիմ, առարկելով թէ անուան նմանութիւնը մեծապէս կը վնասէ Միաց. Ընկեր. հասոյթներուն. ես ալ իբր սիրող ընկերութեան՝ յօժարութիւն ցոյց տուի, եւ միայն առաջարկեցի որ այս կերպով իմ կրելիք վնասս իրր փոխարինութիւն մը Միաց. Ընկերութիւնը իմ գրատանս մէջ ծախուելիք Մայրենի լեզուներուն վրայ սովորական զեղչէն զատ բացառիկ զեղչ մը տայ՝ յանձնառու ըլլալով միանգամայն տարին 300 ռուբլի Մայրենի Լեզու սպառել։ Տնօրէնը առարկութիւն ըրաւ թէ այդ բացառիկ զեղչը տալ անհնար է, եւ առաջարկեց գումար մը վճարելով ընդ միշտ հաշիւը փակել։ Խնդրեց միանգամայն որ այս առաջարկութիւնս զրաւոր կերպով ներկայացնեմ Տնօրէն Ժողովոյն։ Հետեւեալ օրը գրեցի։

Տնօրէն Ժողովոյ մերժողական պատասխանին վրայ ես ալ իմ հրատարակութիւնս սկսայ։ Ահա այս է եղելութիւնը։

Գալով այն կարգ մը դիտողութեանց, իբր թէ Տաւերֆ Մայրենի Լեզուին Միացեալ Ընկերութեան Մայրենի Լեզուն է ըսելով կը քշեմ եղեր եւն., գրատանս բաղմամեայ ուղղամտութիւնն ու պատուաւորութիւնը հաւաստիք մըն են թէ այդպիսի ընթացքի մը մէջ չեմ գտնուած ու չեմ գտնուիր։

27 Ապրիլ 1894 Պ. ՊԱԼԵՆՑ

Կ. Պոլիս

ԴԱՊԱՏՈՒ ԵՒ ՎԱՐԺՈՒՀԻ

Տիրապէտիրէն կը գրեն մեզ.

Տեղւոյս թաղային երկսեռ վարժարաններն ստորեւ նշանակեալ պաշտօնեաներու պէտք ունենալով, կը հրաւիրենք փափաքողներն որ իրենց պայմանները փութան մեզ հաղորդել։

1. Գլխաւոր ուսուցիչ մը, փորձառու, հմուտ հայերէնի եւ գիտական ճիւղերու, որ պիտի վարէ կրթական տեսչի պաշտօնը, ըստ կրթական կազմական կանոնագրի։

2. Երաժիշտ ուսուցիչ մը, վարժ եկեղեցական երգեցողութեան եւ հմուտ ձայնագրութեան։

3. Վարժուհի մը, հմուտ հայերէնի եւ երկրորդական ճիւղերու, ձեռագործութեան եւ սանդեղագործութեան, որ կարող ըլլալու է ընել նաեւ աղջկանց վարժարանի դասատուութիւնը։

Հոգ. Ս. Կիրակոս եկեղեցւոյ ազգ. վարժարանին

Ատենադպիր Ատենապետ

Վ. Մ. ՉԱՐՇԱՖՃԵԱՆ ՍԱՐԳԻՍ ՆԱԳԱՇԵԱՆ

Վերոյիշեալ պաշտօններու համար ով որ առաջարկելիք պայմաններ ունի կրնայ դիմել Հալէպեմի տնօրէնութեան որ յանձն կ'առնէ հաղորդել զանոնք Տիարպէքիր։

Հարկ չկայ ըսել թէ շատ գործ կայ ընելիք այդ քաղաքին մէջ, որու գպրոցները երեսի վրայ թողուած են շատ ժամանակներէ ի վեր, ոչ այնքան եկամուտի, որքան վարիչներու պակասութեան պատճառաւ։ Բայց կան ուսումնասէր անձեր որ, տարակոյս չունինք, պիտի օգնեն երթալիք դասատուներուն, որպէս զի փոքր առ փոքր կարգ ու կանոն մտցնեն Տիարպէքիրի կրթական վիճակին մէջ որ արմատական խնամքներու կարօտ է։

Ազգային լուրեր

Խառն ժողովը Արարկիրի պատրիարքական փոխանորդ կարգեց Տ. Ամբրոսիոս Վ. Ռուբինեանը եւ Ամասիա-Մարզուանի առաջնորդ Տ. Աբրահամակէս Վ. Վանքեանը։

—Կրօնական ժողովը այսօր կը գումարուի Պատրիարքարանը։

—o—

ՄԱՍԻՍ

Մատիս հրատարակուեցաւ երեկ հետեւեալ բովանդակութեամբ.

Պաշտօնագիր Խառն Ժողովոյ Ազգ. Կեդր. Վարչութեան.—Նախարան.—(Ի. Յ. Պէրպէրեան). Բարոյական դասախօսութիւն.—(Ի. Յ. Պէրպէրեան). Համերաշխ պաշտօնակցութիւն.—(Գ. Ա. Մաղաքեան).—Շեղջայ դարը (Բացատրեալ ընթերց. աշխարհագր.).—(Ի. Յ. Պէրպէրեան).—Եղն (իրագիտական դաս).—(Մ. Դ. Մօզեան). Ընթացք Ֆրանսերէն լեզուի.—(Յ. Թ. Հինդլեան). Մարսողութիւն (բնական պատմութեան դաս).—(Մ. Դ. Մօզեան). Տնօրինութիւնք Ուսումնական Խորհրդոյ.—Լուրք եւ տեղեկութիւնք.—Գովելի գաղափար մը.—(Յ. Թ. Հինդլեան)։

«ՀԱՅՐԵՆԻՔ»Ի ՕՐԱՑՈՅՑԸ

1894

Երեքշաբթի 3 մայիս	(Հ. Տ.)
15 »	(Ն. Տ.)

Բ. Թ. Հ. 4385
Տ. Թ. Հ. ԲՅՈՒԹ 1343
Թուական Հիճրէի 1311, Զիլղաատէ 10
Սէնէի Մալիէ 1310, Մայիս 3

Եւրոպական

Աշ. Ժէ. օր Յինանց։

Կէս Օր—4 45

ՆՇԱՆԱԽՕՍՈՒԹԻՒՆ

Բարիշարնակ ծանօթ ազգայիններէն Ռաֆայէլ Լիֆէնտի Մարկոսեանի նշանախօսութիւնը կատարուեցաւ երէկ Ազգ. Պատրիարքարանի մէջ, ընդ Օրիորդ Թեկղի Փէչիվանեանի, ի ներկայութեան երկու կողմին ազգականներուն եւ բարեկամներուն։

Ներքին լուրեր

ՔՈՒԼԵՐԱՆ. Սեպտեմբոյ մէջ, ապրիլ 29էն 30, քոլերայէն բռնուեր են 20 հոգի եւ 12 հոգի մեռեր են։

Ապրիլ 30 էն մայիս 1, քոլերայէ 17 հոգի բռնուեր եւ 11 հոգի մեռեր են։

—Գոմբէ մունի Իսկիլիպ գաւառակին մէջ ապրիլ 28էն 29 քոլերայէ 4 հոգի բռնուեր եւ 3 հոգի մեռեր են։

Շարաթ օր երեք բժիշկ եւ մէկ զեղագործ ղրկուեցաւ Իսկիլիպ։

ԴԵՐՄԱՆԻՈՅ դեսպան Բասովին իշխանը շարաթ իրիկուն հացկերոյթ մը տուաւ ի պատիւ Պ. Նէլիտովի, իր դարձին առթիւ։

ԼԸՐՈՐ ՓԱՇԱ, որ շարաթ օր մեկնեցաւ, Բարիզ կ'երթայ ներկայ գտնուելու Բաղմարուեստեան վարժարանին հիմնարկութեան հարիւրամեակին. ինքն ալ այդ մեծանուն վարժարանին նախկին աշակերտներէն է։

Միանգամայն, զօրավարը իր հետը կը տանի այն Օսմանիկ պատուանշանները զոր Վեհ. Սուլթանը շնորհեց Ֆրանսայի պատերազմական նախարարին եւ ուրիշ բարձրաստիճան սպաներու։

Բաղմարուեստեան վարժարանին օտար ուսանողներուն մէջ Թուրքեր ալ գտնուած են։ Արքունի պահակապետին հրամանատար Միւշիր Բէյուզի փաշա հոն առած է իր ուսումը։

ՁՕՐԱՆՈՑՆԵՐԸ. Մայրաքաղաքիս բոլոր զօրանոցներուն եւ ուրիշ զինուորական շէնքերուն մէջ երկաթէ մահճակալներ դրուած են կայսերական զօրքերուն համար։ Այդ բոլոր մահճակալներուն գումարը ամբողջովին վճարուած է Վեհ. Սուլթանին Անձնական Գանձէն։ Կայսերական զօրագունդերը, խորապէս զգածեալ Վեհ. Սուլթանին հայրասիրութեամբ հոգածութեան այս նոր ապացոյցէն, ստորագրեր եւ կայսերական պալատ ղրկեր են շնորհակալութեան ուղերձ մը։

ՕՍՄ. ՆԱԻԱՐԱՆՆԵՐԸ. Հաքիֆի զրահաւոր Ֆրկկաղին հրամանատար եւ Թէրսանէի արհեստագիտական յանձնախմբին դեր-նախագահ Բասիմ պէյ զիրք մը գրած է, որուն մէջ կը նշանակէ Վեհ. Սուլթանին զահակալութենէն ի վեր պետական նաւարաններուն մէջ շինուած նաւերուն թիւը եւ որ կը պարունակէ կայսերական ծովային վարչութեան զանազան ճիւղերուն մէջ իրագործուած յառաջդիմութեանց մանրամասն նկարագրութիւնը։

ՀՆՈՒԹԻՒՆԲ. Ֆրանսայի հնագէտ Պ. Կոդրէ օսմանեան կառավարութենէն արտօնութիւն ստացեր է Կայսերական Միւզէին կողմէ պէղումներ կատարելու Սուրիոյ Հոմս գաւառակին մէջ, Ֆիտրէ ըսուած տեղը։ Պեղումները պիտի կատարուին պետական պաշտօնեայի մը հսկողութեան ներքեւ եւ Պ. Կոդրէի ծախքով, որ խօսք տուած է չվնասել զինուորական շէնքերուն։ Եղեւան եղած բոլոր հնութիւնները Կայսերական Միւզէին պիտի պատկանին։

ՁՕՐԱՎԱՐ Ֆան տէր Կոմ փաշա շաբաթ օր Սելանիկ գնաց։

—=—

ԹԷԱԴՐՈՅ ԼԻՊՈՒՐ

Այս գիշեր, Իպսէնի հռչակաւոր գործը, Les Revenants։

Երէկ լատինացւոց տան ըլլալով, Պօղոսեան գոց էր։

Լուսաբի նորաձեւութեանց մեծ վաճառատունը, Բերա, Մեծ փողոց 394, իր ամառուան եղանակի յատուկ. նորելուկներու մեծ վաճառումը երէկուընէ ի վեր սկսած է։ Առիթէն պէտք է օգտուիլ։

ԱՊՈՂՈՆԻ ՕՐՀՆԵՐԴԸ

Եւրոպական ձայնսնիշներով գրուած եւ

Պ. Վ. Բասէլեանի ձեռամբ

Երգի ու դաշնակի համար յարդարուած

Կը ծախուի հրատարակչին՝ Պ. Ա. Բրիսթիանի Տպարանը, Կալաթիա, Վէրվիսա փողոց թիւ 19, եւ Բերա, Մեծ փողոց, Պ. Դամիանակէրի վաճառատունը։

ՇԱՊԿԱՎԱՃԱՌ
ՄԻՀՐԱՆ ԳԱՍՊԱՐԵԱՆ

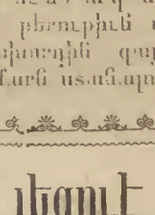

ԱՄԷՆ ՏԵՍԱԿ ՊԱՏՐԱՍՏ ԵՒ ԶԱՓՈՒ ՎՐԱՑ ՇԱՊԻԿՆԵՐ

172 Մանիսա-Փուսա 172

Իր յաճախորդաց հեղգհեղգ բազմանալն քաջալերելով, գործնական նոր միջոցներ ձեռք առած է, որպէս զի կարենայ՝ ամենայն արագութեամբ՝

Ներքնազգեստ, գոգոցի եւ գիւրագին պայմաններով պատրաստել սը եւ է սալաղանք։

Կը հայթայթէ ամէն տեսակ կտաւէ պարզ, պատմաղ, պրոտէ, ծաղկենկալ, գունաւոր, եւայլն շապիկներ. նոյնպէս եւ թիւնոյ, վզնոց, եւայլն։

Կտաւները գաղղիական առաջնակարգ գործարաններէ բերուած են եւ տեսակներուն ազնուութիւնը երաշխաւորեալ է։

Ամենայն ապահովութիւն վրայ ամենաբարձր բերուքիւն մը իրաւունք կուտայ յանախորդին զայն ետ բերելով վճարած գումարն ստանալու։

ԱՄԷՆ ԼԵԶՈՒԷ ՇՐՋԱԲԵՐԱԿԱՆ ՄԱՀԱԶԴ

ՀՐԱՒԻՐԱԳԻՐՔ

ԱՑՑԱՔԱՐՏ

ԳԻՐՔ

ՀԱՅՐԵՆԻՔԻ ՏՊԱՐԱՆ

ՑԱՆԿԵՐ

ՏԵՂԵԿԱԳԻՐ

Հաստատուցեալ

ՆԱՄԱԿԱԳԼՈՒԽ

ՏՈՄՍԵՐ

Տպարանը բաց է առէն or մինչեւ գիշերուան ժամ 3, ինչպէս նաեւ կիրակի եւ տօն օրերը.

ԱՐՇԱԿ ՈՒՆՃԵԱՆ

Յանձնակատար ապահովագրական ընկերութեանց հրդեհի, կեանքի, ծովու եւ այլ արկածներու դէմ։

Գրասենեակ Գալաթիա Իպրէթ խան թիւ 5։

բեմիա, հայրագործով կերպարանք մը կանէր։

Ակէնց զատ գուրկ չէր այն տեսակ բարիզեան սրամտութենէն, որ այս տրի մարդոց յատուկ է եւ որ Բարիզի ազգային բան մըն է, բայց ժաքի նարեկի մը կրնար զարմանք ու զարմանութիւն պատճառել։

Ժաք ու Մարժօլէն գրեթէ ամէն իրիկուն թատրոն կ'երթային՝ եթէ Շեվալիներու տունը հրաւիրուած չըլլային։ Մարժօլէն կատարելապէս երջանիկ էր։ Բայց սիրտը կը սեղմուէր մտածելով որ կը մտնար այն օրը, յորում այս երջանկութիւնը ինքնին պիտի անհետանար, վասն զի ժաքի արձակուրդը մօտ էր։

Օր մը Մարժօլէն ժաքը բոլորովին ապատ թողած էր։ Ինքը ստիպողական գործ ունէր։ Հետեւեալ օրն իսկ ուրիշ գործ ունէր։ Հարուստ օտար յանախորդներու քանի մը գլխարկներ գրկել, որք դեռ լմնցած չէին եւ զոյս լմնցնելու համար հարկ էր գիշերուան մէջ մնալ աշխատիլ։ Մարժօլէն աշխատութեան հակումը սիրէին։ Ինչ ձգեր։ Ուստի այն իրիկունը չուզեց դուրս ելլել։

—Աղէ՛կ, ես ալ քովդ կը նստիմ, ըսաւ ժաք։

—Ինչո՞ւ համար... Մեծ մասամբ աշխատութեան սենեակն զրաված պիտի ըլլամ։ Զիս չզլխի տեսնես։ Ուրեմն աւելի աղէկ է որ երթաս պտտիս։ Աղատութեանդ վերջին օրերը մի՛ կորսնցներ։ Շատ ժամանակ չմնաց։

Նոյն միջոցին Բաթիոշ ներս մտաւ։

—Լա՛ւ, ըսաւ զուարթօրէն, քանի որ դուք այս երիտասարդը կը վռնակք, ես կ'ընդունիմ զայն։ Զինքը ընթրիքի կը հրաւիրեմ։ Ընդունեցի՞ք... եթէ մերժէք՝ ինքզինքս կը թունաւորեմ։

—Կ'ընդունիմ, ըսաւ խնդալով։

Մարժօլէն հինգ վեց անգամ տեսեր էր որ եղբայրը Բաթիոշի հետ դուրս կ'ելլէր, առանց երբեք կասկածելու կամ վախնալու։

Ուրեմն ինչո՞ւ այն օրը մէկէն ի մէկ սիրտը սեղմուեցաւ։

Երկայն նայուածք մը ձգեց Բաթիոշի վրայ։ Իրը թէ առաջին անգամն էր որ կը տեսնէր զայն։ Ժաքի համար ունեցած խոր ու նախանձոտ սէրը, այն ամենակատարեալ սէրը, որ թէ՛ մօր, թէ՛ քրոջ եւ թէ՛ սիրուհիի սէրն էր միանդամայն, հեռաւոր վտանգ մը կը նախազգար։

—Ա՛ռ ինչ է, ըսաւ Բաթիոշ ժըպտելով, ինչ կը նայանի՞ք, գեղանի օրիո՛րդ... Կարծես թէ առաջարկութիւնս անհաճոյ է ձեզ։

—Կը ծաղրէ՛ք, պարոն Բաթիոշ, ըսաւ Մարժօլէն խիզկնքը բռնելով։

Բաթիոշ գեղեցիկ աղջկան ականջն ի վար մրմնջեց.

—Մի՛ վախնաք։ Ձեր սիրահարը ձեռնընդդէմ յափշտակելու միտք չունիմ։

Մարժօլէն կարմրեցաւ ու ոտք ելաւ։

Ո՛չ, այդ կողմէն վախ չունիր։ Իր ժաքին վրայ բոլորովին վստահ էր... Ուրեմն ինչ էր այս տարօրինակ անհանգստութիւնը, զոր պատին խորը կը զգար ակամայ։

—Խենթ եմ ինչ եմ, ըսաւ ինքնիրեն։

—Այս իրիկուն դուրս չեմ ելլեր, ըսաւ ժաք, որ անոր վարանումը կը տեսնէր։

Բայց Մարժօլէն խղճեցաւ Բաթիոշի առջեւ. նախանձոտ երեւնալէ։ Սկսաւ խնդալ։

—Գնա՛ Պ. Բաթիոշի հետ ընթրէ՛... Միայն քեզի բան մը կը խնդրեմ։

—Հիմակուց կը խոստանամ։ Ի՞նչ է։

—Շատ ուշ մի մնար... որպէս զի մտահոգութեան մէջ չմնամ։

—Ինձի հետ եղած ատե՞նը։ Տէ՛ր ողորմեա. կատա՞կ կ'ընէք, ըսաւ Բաթիոշ։

—Ժամը տասնին կուգամ, ըսաւ ժաք։

—Անպատճա՞ռ։

—Եղո՞ւծ է որ օր մը խօսքս չբռնեմ։

—Ո՛չ, երբեք։

—Ուրեմն։

—Ուրեմն ապահով եմ որ ժամը տասնին հոս պիտի ըլլաս։

Բաթիոշ ու ժաք դահլիճէն ելան։

Մարժօլէնի սիրտը եղած էր։ Անոնց հեռանալը տեսաւ ու հառաչեց։

Քանի մը վայրկեան ետքը Սէզար հօրեղբայրը գալով՝ տեսաւ որ կուլար։

—Ի՞նչ կայ, ի՞նչ եղաւ, ըսաւ բարի Օվէրնեցին։

Բայց Մարժօլէն ուսերը թոթուեց ժպտելով։

—Խենթութի՛ւն, ըսաւ... Եթէ ըսեմ՝ վրան կը խնդաք։

Բայց Սէզար այնքան ստիպեց որ, վերջապէս ամէն բան խոստովանեցաւ։

—Շիտակը իմ սիրտս ալ քուկինդ ուելի հանգարտ չէ, սիրելիս Մարժօլէն։ Այդ Բաթիոշը աչքս չի կրեր։ Իր կեղծաւոր կերպարանքին, մանր աչքերուն, ժպտուն բերանին ամենեւին չեմ հաւնիր... Ուր երթալնին ըսի՞ն։

—Ո՛չ։

—Մե՛ղք, ես ալ եռեւեռան կ'երթայի։ Մե՛ղք, մե՛ղք։

Եւ իր հատ յօնքերը կը պատկէր։

Բաթիոշ ու ժաք ծանր ծանր վեր կ'ելլէին Աքրիզ փողոցէն. ենթասան քաղքենիի հագուստներով էր։ Եւ Բաթիոշ, իր նոսրնոր թիկնոցին վրայէն բաց մնացած բարակ կրկնոց մը առած՝ իր խաչը փորը կ'երերցնէր, գաւազանը ձեռնոցաւոր մատներուն մէջ կը դարձնէր։

—Ո՞ւր ընթրենք, ըսաւ Բաթիոշ։

—Ձեմ գիտեր։ Ես Բարիզը չեմ ճանչնար։

—Շատոնց է որ հնարքով ճաշ մը չեմ բրած։ Երբ մտքս կը բերեմ՝ բերանս ջուրերը կը վազեն։ Նախ երթանք ախորժակ բանալու բան մը խմենք։ Վերջը կ'ուտենք։

Իրիկուան ժամը վեցն էր։ Եւ յուլիսի այն գեղեցիկ իրիկունը ծառուղիներուն վրայ ահագին բազմութիւն մը կար։ Արճաղանի մը առջեւ կեցան։

—Մեղի երկու ապսինթ բերէ՛ք, ըսաւ Բաթիոշ ապատարին։

—Բայց, ըսաւ ժաք կամաց մը եւ քիչ մը շփոթելով, ես ամենեւին ապսինթ խմած չեմ։

(Շարունակելի)

ՄԱՆԻՖԱԹՈՒՐԱՅԻ ՄԵԾ ՄԹԵՐԱՆՈՑ

ՄԱՂԱԶԱՅԻ ՆԷՎԶՈՒՀՈՒՐ

ՆԱԶԱՐԷԹ ԵՒ ՄԻՀՐԱՆ ՄՈՒՐԱՏԵԱՆ ԵՂԲԱՐՔ

Կ. Պոլիս, Զազմագնդար եօգուլ, Մեծ Նոր խան

Սոյն մթերանոցին մէջ ուր ամէն տեսակ մանիֆաթուրայի վերաբերեալ ապրանքներ իրենց զանազան տեսակներով, ասանց քանակին քիչութեանը կամ շատութեանը նայուելու՝ միւսներուն պէս ծախուին, ինչպէս։

Մահուտի, խամ, քարթ, մանր տիպի դասարիք մատամլոյ, սավաշլուր, թիւլպէնտ, հանդերձեղէնի եւ ալեռնի պէտքերու համար տպածոյներ, չուխա, բանթալոնցու, պարկի եւ զանազան տեսակ քանակներ. տոքումա, քէթէն անկողնոցներ, սրինթօ, սաթէն, գունաւոր եւ կարմիր տիմիներ, պարսիկ եւ անգլիական շալեր, տոքումա շապիկներ, ֆանէլա. Եէտի գուլէի մանարտանը տինուած ամէն տեսակ թել եւն։

Այս ապրանքներուն համար վերջին գին. օսմ. ոսկին 110 դրուշէն հարիւրին մէկ միջնորդէք պիտի ստուի. վստահելի անձերու 91 օր պայմանաժամ եւ կամ 91 օրուան համար հարիւրին 3 զեղչ. 25 ոսկիէն աւելի ապրանք գնողներու համար բացէն հարիւրին մէկ եւս պիտի զեղչուի. 5 ոսկիէն պակաս ապրանք գնողներուն համար որ եւ է պայմանաժամ կամ զեղչ չկայ։ 1894 մարտ 31էն սկսեալ մինչեւ 1895 մարտ 31, այսինքն մէկ տարուան միջոցի մէջ առնուազն 1,000 ոսկիի առուտուր ընողներուն բացէն 2% պարգեւ մը պիտի տրուի։

Թէ՛ յիշեալ մթերանոցէն եւ թէ աքսարայի միջոցով Թուրքիոյ ամէն կողմերէն յանձնարարութիւնք կ'ընդունուին առանց ո՛ եւ է յանձնարարողէք պահանջելու։ Միայն ապրանքներուն Պոլսէն մեկնումէն մինչեւ երթալիք նաւահանգիստը եղած բոլոր ծախսերը յաճախորդներուն կը պատկանին։

Յիշեալ վաճառատան մէջ գտնուած ապրանքներուն եարտան ճիշդ 36 ինչէզ եւ այլ չափերուն ու հագուստեանց կատարեալ ճշդութեամբը հանդերձ գիներն ալ տարօրինակ կերպով ժան որոշած են՝ մեծարգոյ յաճախորդներուն համակրութիւնը եւ վստահութիւնը ըստ ամենայնի կարենալ շահելու համար. ու միանգամայն յիշեալ վաճառատան Պարսկաստանի մէջ ունեցած գործառնութիւններն ալ իրենց սեպհական օրէնքով ըստ առաջնոյն շարունակութիւնը ամբողջ հասարակութեան պատիւ ունին ծանուցանելու։

Կ. Պոլիս, Մահմուտ Բաշա Զորապնի խանի կարգը թիւ 64

ՆՈՐ ՎԱՃԱՌԱՏՈՒՆ ԸՆՏԻՐ ԹԷՅԻ

Մեր վաճառատունը, որ ուղղակի Զմիւռնիայէ եւ Ճավայէն բերել տրուած ընտիր թէյերու կեդրոն մըն է, թէ իր թէյերու աղեկութեամբ եւ թէ գիներուն անհամեմատ ժանութեամբ քիչ ատենուան մէջ թէյասէրներու մեծ ընդունելութեան արժանացած է, ամէն անոնք որ կը փափագին ընտիր եւ միանգամայն ժան թէյ ունենալ, հաճին այցելել մեր վաճառատունը Անգամուան մը փորձը մեղք չէ։

Նաեւ մեր վաճառատան մէջ կը գտնուին ռուսական ընտիր սամավարներ. թէյամաններ եւլն. եւլն. միշտ ընտիր միշտ ընտիր միշտ ժան։

Ա.Զ.Դ.— Կեղծերէն զգուշանալու համար կ'ազդարարենք որ ամէն աուփերու վրայ մեր վերոգրեալ մարգան փնտռէք։

NO-TO-BAC

ԳՈՐԾԱԿԱՆԻ ԵՐԱՇԽԱՒՈՐՀԱԼ ՎԱՒԵՐԱԿԱՆ ԴՐՈՇՄ

Ալեւարհիս մէջ մարդ ունի թերութիւններ։ Գինը ոչինչ բան մը չէ և այն որ ծխելու վարժութիւնը կարենայ թողուլ ի չիրաւ. լաւ պիտի ընէ եթէ գործածէ այս գարմանը որ միայն կարող է արժանաւոր ընել այդ զարմանալի թիւնը, ինչ ասոր ճանի ալ հասած ըլլայ։

Եթէ փորձէք գայն, պիտի տեսնէք որ ծխելու թեամբն ոսկի կ'արժէ։ Մէկ տուփը տասը օրուան կը բաւէ և ուժգական պարագաները տուժելու կը բաւէ։ Սրբը պէտք է առնել 7 բաժդիլ։

Այս նշանաւոր դեղը կը բուժէ միանգամայն օրուան հիւանդութիւնները, ջղացաւը, անհանգստութիւնը, խռչափողի հիւանդութիւնը, գլուխագրգռութիւնը, որոնք անկանոն զարկը, լի բերան հիւանդութիւնները, տեսողի թեան խանգարութիւնները, գլխու պտոյտը, անդամալուծութիւնը իշուածքը, սիրտի պակասութիւնը, օրուան ճնշումը, մարմնոյն ընդհանուր տկարութիւնն եւ ջղային բոլոր հիւանդութիւնները որ առաջ կուգան նիքոթինէն։

Նեարդասահան է ԽՍՒՈՒՆ ԳՈՐԾԱԿԱՆ, ԱՆԳԼԻԱԿԱՆ ԸՆԴՀԱՆՈՒՐ ՄԹԵՐԱՆՈՑ, Վ... [illegible]

ԳԻՆԹՈՍ

ԱՐՁԱՀՈՎԱԳՐԱԿԱՆ ԱՆԱՆՈՒՆ ԸՆԿԵՐՈՒԹԻՒՆ

ԸՆԴԷՄ ՀՐԴԵՀԻ, ՀԻՄՆԵԱԼ 1828

Հասցէ՝ Փոքր Էր կեդրոնագիծն, Գալաթա, թիւ 15

Դրամագլուխ	ֆրանք	10,000,000
Պահեստի դրամ	»	7,650,000
Ծղթապանակին մէջ	»	69,244,813
Հաստոյթք 1892 տարուոյ	»	15,328,801
Վճարուած փնտրք	»	176,000,000

Ի Կ. Պոլիս, Ընկերութեան դրամատունը՝ ՕՍՄ. ԿԱՑՍ. ՊԱՆԹԱՆ։

Ծղթակութեանց համար դիմել առ Սիմոն Քալէրլեան, մասնաւոր անդամ ի Կ. Պոլիս, Գալաթիա, Քարաքէօյի հրապարակը, Օէնի-խան, առաջին յարկ

Երաշխաւորութիւնք «ԻՒՆԻՕՆ» ի կենաց ճիւղի, ՖՐԱՆՔ 1' ՄԻԼԻՕՆ.

ԻԻՍԿԻԻՏԱՐ-ԳԱՏԼԳԻՒՂԻ ՋՐԻ ԸՆԿԵՐՈՒԹԻՒՆ

ՆՈՐ ՍԱԿԱՑՈՅՑ ՇԻՆՈՒԹԵԱՆՑ ԵՒ ՎԱՐՁԵՐՈՒ

Գիւղերու մեծ զեղչ

Փափագելով խրախուսել մայրաքաղաքիս ասիական գիւղերու բնակիչները որ հաշուիչներն ու ճիւղաւորումները գնեն, Իսկիւտար-Գատըգիւղի Ջուրի Ընկերութիւնը որոշեց հաշուիչներու եւ ճիւղաւորումներու արժէքին մէկ մեծ մասը ինքն իր կողմէ վճարելով՝ ջուրի ազատ գործածութիւնը դիւրացնել ժողովրդեան բոլորովին խնայողական պայմաններով։

Ընկերութիւնը հասարակութիւնը վարժեցնել տալու համար ջուրի բաշխումի նոր դրութեանը, ակից առաջ զեղչուած սակացոյց մը հրատարակեց, որով կը տրուի

ԱՄԻՍԸ 15 ԴՐՈՒՇՈՎ ՕՐԸ 133 ԼԻԹՐԱ ՋՈՒՐ

Ներկայ սակացոյցով, որ գործադրելի է ցնոր անորէնութիւն, հաշուիչներու եւ ճիւղաւորումներու ծախու եւ վարձու գինը զեղչուած է հետեւեալ կերպով.

ՃԻԻՂԱՒՈՐՈՒՄ

Կանխիկ վճառում

5½ մետր միւղաւորում ամեն ծախիչ ընկերութեան վրայ ըղլալով

ԶԵՂՉՈՒԱԾ ԳԻՆ

Տրամագիծ 10	հազարերորդամեթր ոսկի դահեկան	250
10	»	275
20	»	325
25	»	375

Վարձ

Միւեւնոյն ճիւղաւորումը եթէ վարձքով առնուի, ընկերութիւնը տարեկան 45 դրուշ միայն պիտի առնէ։

ՀԱՇՈՒԻՉ

Կանխիկ վճառում

ԶԵՂՉՈՒԱԾ ԳԻՆ

Տրամագիծ 7	հազարերորդամեթր ոսկի դրուշ	210
10	»	220
13	»	230
20	»	250
26	»	350

Վարձ

Ամսական զեղչեալ վարձ

Տրամագիծ 7	հազարերորդամեթր ոսկի դրուշ	8
10	»	5
13	»	4
20	»	6
25	»	10

Այս նոր կարգադրութեամբ օրը 133 լիթրա (10 դլբրպա) ջուր առնողը կրնայ վճարման հետեւեալ երկու եղանակներէն մին ընտրել.

Տարեկան 93 դրուշ ոսկի ամէն տեսակ ծախքի համար եւ ամսական 15 դրուշ ջուրի համար ու հաշուիչի վարձ

կամ

Տարեկան 45 դրուշ ճիւղաւորումի վարձ
եւ ամսական 19 դրուշ ջուրի համար ու հաշուիչի վարձ

25 հազարերորդամեթրէ աւելի տրամագիծ ունեցող ճիւղաւորումներու եւ հաշուիչներու գիներն ալ շատ զեղչուած են։

Ընկերութիւնը կը հրաւիրէ հասարակութիւնը որ օգտի այս առժամանակեայ սակացոյցէն, ազատ ըլլալու համար տաք ու շոր ամառուան եւ կասկածելի ջուրեր գործածելու անպատեհութենէն։

Ներքին տեղաւորումներ. — Բնակիչք ազատ են ներքին տեղաւորումներն իրենց ուզածին պէս կատարել տալու։ Միայն ընկերութիւնը կը յանձնարարէ որ կարող ձեռնարկուներու դիմեն։

Գատըգիւղ, 1 մայիս 1894

ՏՆՕՐԻՆՈՒԹԻՒՆ

ՀԱՐՍՏԱՆԱԼՈՒ ՄԻԱԿ ՄԻԶՈՑ

ՄԵԾ ՊԱՐԳԵՒՆ Է

300,000 ՖՐԱՆՔ ԿԱՄ 15,000 ՕՍՄ. ՈՍԿԻ

1870 թին կայսերական հրովարտակով հրապարակ եղած Արեւելեան Երկաթուղեայ պարտատոմսերուն վիճակահանութենէն մինչեւ յարդ 33,000,000 ֆր. պարգեւ տրուած է, եւ թէ՛ ի Պոլիս եւ թէ՛ ի գաւառս հարատացած են 72,000 է աւելի անձինք։

Աշխարհի ամենէն շահաւոր վիճակահանութիւնն է այս։ Տարուան մէջ վեց անգամ տեղի կ'ունենայ, երկու ամիսը մի անգամ։ Ցառաջիկայ մայիս 19 թին Ղրբուզի Փողերանոցին մէջ կառավարական պաշտօնէից հրաւիրմամբ նեղբեւ տեղի պիտի ունենայ 146րդ վիճակահանութիւնը, եւ 650 անձինք պիտի շահին հետեւեալ պարգեւները։

1	անձ	300,000	ֆրանքէն	300,000
1	»	25,000	»	25,000
2	»	10,000	»	20,000
6	»	2,000	»	12,000
12	»	1,250	»	15,000
28	»	1,000	»	29,000
600	»	400	»	240,000
650	»			640,000

Օսմ. Կայս. Պորտայի ժողովին անդամ եւ Գանձապահ Գրիգոր էֆէնտիի Դրամատունն այս անգամ հրապարակ հանած է նոյն պարտատոմսերուն բաղդատումները, որք երաշխաւորեալ եւ վաւերացեալ են Օսմ. կառավարութեան յատուկ դրոշմաթուղթով եւ կնիքով։

Հատը 7½ դրուշ

Շահող թիւերը իրեն տէրերուն իսկոյն կը տրուի անմիջապէս հեռագրաւ եւ պարգեւները կը յանձնուին բաղդատումը ներկայացած առեն։ Գաւառներէն սոյն շահաւոր վիճակահանութեան մասնակցիլ փափագողք պարտին տոմսի դինն (դրամի տեղ նամակագրոյմ եւս կ'ընդունուի) փոստի ծախքով ի միասին զրկել առ.

Տնօրէնութիւն ԳԷՈՐԳԻԳՐԻԳՈՐԵԱՆ ԳՐԱՄԱՏՈՒՆ.

Գալաթիա, Գումիսիօն խան, Կ. Պոլիս

درعليه‌ده غلطه‌ده قومسيون خانده كيغورق قليجيان باغه‌سنه

Հեռագրի համար Գալաթիա, Գրիգորեան

THE PATRIOTIC

"ԲԱԴՐԻՕԳԻՔ" ԱՆԳԼԻԱԿԵԱՆ ԱՊԱՀՈՎԱԳՐԱԿԱՆ ԸՆԿ.

ԸՆԴԷՄ ՀՐԴԵՀԻ ԵՒ ԿԵՆՁՑ

Հիմնուած է Տարին 1824ին

Դրամագլուխ		1,500,000 անգլ. ոսկի
Տարեկան բերէ աւելի քան		200,000

Կատարեալ ապահովութիւն։—Վնասները կը վճարուի փութով եւ առատաձեռնութեամբ։

Ընդհանուր էրդակալ ՊԷՑԲԸՐ եւ ԷՏՈՒԱՐՏ
Քաղաքացի Պանկէ-Դարու, Սմիրնա

Դէր էրդակալ ՄԻՀՐԱՆ ՍԱՐԸԵԱՆ
8, Համիտիէ ճառաէօի, Սմիրնա
ԱՐՇԱԿ ՈՒՆՃԵԱՆ
Իպրէթ խան, Գալաթիա

ՀԱՅԿԱԿԱՆ ԱՊԱՀՈՎԱԳՐԱԿԱՆ ԸՆԿԵՐՈՒԹԻՒՆ

ՀՐԴԵՀԻ ԵՒ ԳԱՂԱՐԱԿԱՆ ՄԱՍԻՆ

ԱՌԱՋԻՆ ՀԱՅԿԱԿԱՆ ԸՆԿԵՐՈՒԹԻՒՆ

ՀԻՄՆԵԱԼ 1706ին

Գրամագլուխ Հայկական դրամով

Գրամագլուխ		200,000 ոսկի
Պահեստի դրամ		190,000 »
Ապահովագրեալ գումարներ		20,000,000 »
Վճարեալ գումարք		20,000,000 »
Տարեկան հասոյթ		1,856,000 »
Պահեստի դրամ		200,000 »

Ընդհանուր գրասենեակ՝ ԿՈՍՏԱՆԴՆՈՒՊՈԼԻՍ

Ամենայն տեսակ ապահովագրութիւններ ընդունուին։ Ամենայն տեսակ ապահովագրեալ գումարներ ... [illegible]